

Μητροπολίτης Μπορίσπολ και Μπροβάρι Αντώνιος: Η προστασία των ιερών σεβασμάτων και των δικαιωμάτων των πιστών αποτελεί μορφή ομολογίας

Ο πρωτοσύγκελος της Ουκρανικής Ορθοδόξου Εκκλησίας μητροπολίτης Μπορίσπολ και Μπροβάρι Αντώνιος παραχώρησε συνέντευξη στη σερβική διαδικτυακή πύλη «Живот Цркве» («Η ζωή της Εκκλησίας»), όπου απάντησε στις ερωτήσεις σχετικά με τη θέση της κανονικής Εκκλησίας στην Ουκρανία.

– Σεβασμιώτατε, επιτρέψτε μου να Σας ευχαριστήσω που δεχθήκατε να παραχωρήσετε συνέντευξη στη διαδικτυακή μας πύλη. Πρώτο ερώτημα: πώς πάνε τα πράγματα με την απειλή της πλήρους απαγορεύσεως της Ουκρανικής Ορθοδόξου Εκκλησίας και τη στέρηση των ναών και της περιουσίας της;

– Δυστυχώς, η διαδικασία της απαγορεύσεως της Ουκρανικής Ορθοδόξου Εκκλησίας συνεχίζεται και παρά το παράλογό της και τις αντιθέσεις με το ισχύον Σύνταγμα της Ουκρανίας και λοιπές

νομοθετικές πράξεις και το διεθνές δίκαιο δεν πρέπει να περιμένουμε να αρθεί από την ημερήσια διάταξη κατά το προσεχές μέλλον. Επί του παρόντος στο πλαίσιο τής ως άνω δικαστικής διαδικασίας έχουν ήδη πραγματοποιηθεί τρεις συνεδριάσεις, ενώ η επόμενη προγραμματίζεται να γίνει στις 24 Φεβρουαρίου 2026. Επιπλέον, σε μια σειρά περιοχών καταβλήθηκαν προσπάθειες περιορισμού της δραστηριότητας της Ουκρανικής Ορθόδοξου Εκκλησίας σε τοπικό επίπεδο, καθώς και απόπειρες κατασχέσεως και περαιτέρω μεταβιβάσεως ναών και μοναστηριακών συγκροτημάτων σε άλλη ομολογία.

Υπάρχουν επίσης περιστατικά νομικής και διοικητικής πίεσης στις κοινότητές μας, που αφορούν στις περιουσίες και τις κρατικές καταχωρήσεις των θρησκευτικών οργανώσεων. Τώρα πλέον ούτε ψευδείς συνελεύσεις για τη «μεταπήδηση» στην «Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας» δεν συγκαλούν, αλλά στα κρυφά μετεγγράφουν ναούς και άλλες εκκλησιαστικές περιουσίες υπέρ αυτής της ομολογίας και οι νέοι «ιδιοκτήτες» ερχόμενοι στον ιερέα μας τον ενημερώνουν ότι δεν μας ανήκει πλέον ο ναός. Οι κρατικές υπηρεσίες ασφαλείας μάλιστα υποστηρίζουν την εφαρμογή αυτής της αποφάσεως. Κατ' αυτόν τον τρόπο γίνονται οι λεγόμενες «ελεύθερες μεταπηδήσεις» των ενοριών μας στην «Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας» για τις οποίες τόσο αρέσκονται να φλυαρούν οι εκπρόσωποι αυτής της ομολογίας.

Ταυτοχρόνως, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι το ζήτημα της πλήρους και καθολικής απαγορεύσεως της Ουκρανικής Ορθόδοξου Εκκλησίας παραμένει άκρως περίπλοκο εκ νομικής και πρακτικής απόψεως, διότι είμαστε μια μεγάλη θρησκευτική κοινότητα με εκατομμύρια πιστούς, χιλιάδες ενορίες, ιερές μονές και ευαγή κλήρο. Οιαδήποτε προσπάθεια ολοκληρωτικής απαγορεύσεως αναποδράστως θα συνεπάγεται νομικές, κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιπτώσεις. Εμπειρικά αποδείχθηκε ότι ακόμη και με την αρπαγή ενός δικού μας ναού οι ενορίτες με τον ιερέα παραμένουν αφοσιωμένοι στην Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία. Για εκκλησιασμό συνέρχονται σε διαμερίσματα ή άλλους καταλλήλως προσαρμοσμένους χώρους. Ενώ οι ναοί που αρπάχθηκαν επί το πλείστον παραμένουν άδειοι, διότι όσοι τους άρπαξαν εκ των προτέρων δεν είχαν πρόθεση να εκκλησιάζονται εκεί. Ήταν μια πολιτική δράση για εκείνους, ενίοτε από πεποίθηση, αλλά τις περισσότερες φορές λόγω οικονομικών συμφερόντων.

Από εκκλησιαστική άποψη είναι σημαντικό να τονίσουμε το βασικό: η Εκκλησία δεν ταυτίζεται με τις περιουσίες και τα κτήρια. Οι ναοί και οι μονές είναι μεγάλα ιερά σεβάσματα και ιστορική κληρονομιά, αλλά η ίδια η Εκκλησία κινείται κατ' εξοχήν με την Ευχαριστία, την πίστη και την κοινότητα των πιστών. Γνωρίζουμε από την ιστορία αρκετές περιπτώσεις η Εκκλησία να στερείται ναούς χωρίς όμως να παύει να παραμένει Εκκλησία. Παραλλήλως, η προστασία των ιερών σεβασμάτων και των δικαιωμάτων των πιστών δεν είναι πολιτικός αγώνας, αλλά μορφή ομολογίας, που ασκείται ειρηνικά, νόμιμα και με χριστιανική αξιοπρέπεια. Η Εκκλησία είχε ήδη βιώσει παρόμοιες εποχές. Επομένως, εδώ ταιριάζουν ιδιαιτέρως τα του Αποστόλου Παύλου: «ὥς λυπούμενοι ἀεὶ δὲ χαίροντες, ὥς πτωχοὶ πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες, ὥς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες» (Β΄ Κορ. 6,10).

Η πορεία της Εκκλησίας τελικά εξαρτάται από τον Θεό και οιοσδήποτε εξωτερικές στερήσεις αδυνατούν να διαλύσουν το Σώμα του Χριστού. Ενόψει των δοκιμασιών η Εκκλησία δεν καλείται σε

φόβο, αλλά σε αφοσίωση και ελπίδα στον Κύριο, ο Οποίος είπε: «Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Μθ. 28,20).

– Έχουμε επανειλημμένως διαβάσει για το πρόβλημα αρπαγών των ιερών ναών της Ουκρανικής Ορθοδόξου Εκκλησίας από τους οπαδούς της αναγνωρισμένης από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως «Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ουκρανίας». Αυτές οι παραβιάσεις συνοδεύονται από ξυλοδαρμούς πιστών και βεβηλώσεις ιερών σεβασμάτων. Στο Τσερκάσι λ.χ. κόντεψαν να σκοτώσουν τον οικείο ποιμενάρχη. Πείτε μας παρακαλώ, εάν σε όλο αυτό το διάστημα αυτής της παρανομίας έχει λάβει κανένα μήνυμα η Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία από την Κωνσταντινούπολη ότι το Φανάρι καταδικάζει τις αρπαγές και είναι πρόθυμο να καταβάλει κάθε προσπάθεια, προκειμένου να τερματίσει τις παράνομες ενέργειες των οπαδών της «Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ουκρανίας»;

– Μέχρι σήμερα δεν γνωρίζουμε κάποιες δημόσιες, επίσημες και σαφείς δηλώσεις του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως όπου άμεσα και απερίφραστα να καταδικάζεται η βία κατά των πιστών, η βεβήλωση των ιερών σεβασμάτων ή οι επιθέσεις στους αρχιερείς και τους κληρικούς. Επίσης, δεν έχουμε ακούσει εκκλήσεις με αποδέκτες τους οπαδούς της «Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ουκρανίας» να τερματίσουν παρόμοιες ενέργειες και να σεβασθούν την κανονική και πολιτική τάξη.

Αυτή η σιωπή εκλαμβάνεται από τους πιστούς μας ως βαθιά επώδυνη και σκανδαλιστική, διότι στην εκκλησιαστική συνείδηση η βία, ο καταναγκασμός και η αρπαγή ιερών σεβασμάτων δεν συνάδουν με το πνεύμα της γνήσιας χριστιανοσύνης. Οι άγιοι πατέρες δίδαξαν ξεκάθαρα ότι η αλήθεια της Εκκλησίας δεν θεμελιώνεται με βία και η χάρη δεν μπορεί να ενεργεί με την παρανομία. Έτσι, ο Ιερός Χρυσόστομος έγραψε ότι «Η Εκκλησία δεν χρειάζεται τη βία, διότι είναι ισχυρή καθεαυτή».

Με όλα αυτά είναι σημαντικό να υπογραμμισθεί ότι την ευθύνη των συγκεκριμένων παράνομων ενεργειών αναλαμβάνουν κυρίως εκείνοι οι οποίοι τις διαπράττουν, και καμία εκκλησιαστική πολιτική απόφαση δεν μπορεί να αποτελέσει δικαιολογία για ξυλοδαρμούς, απειλές και βεβηλώσεις ιερών ναών. Η σιγή ή απουσία μιας σαφούς ηθικής αξιολογήσεως εκ μέρους της εκκλησιαστικής αυθεντίας, όποια και να ήταν τα κίνητρά τους, δεν απαλλάσσει από την προσωπική ευθύνη έναντι του Θεού.

Η Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία εν προκειμένω επέλεξε την οδό της υπομονής και της προσευχής μη αποδίδοντας κακό αντί κακού και συνεχίζοντας να μαρτυρεί υπέρ του Χριστού όχι με τη βία, αλλά με την αφοσίωση, κάτι που συνάδει με το ευαγγελικό και αγιοπατερικό πνεύμα. Όπως έλεγε και ο Μάξιμος ο Ομολογητής «η αλήθεια επικρατεί όχι με την ήττα του αντιπάλου, αλλά με τη διαφύλαξη της αγάπης».

– Τα ελληνικά ΜΜΕ έγραψαν ότι ως μια λύση στη διευθέτηση της εκκλησιαστικής κρίσεως στην Ουκρανία δύναται να είναι η ένωση της Ουκρανικής Ορθόδοξου Εκκλησίας με την «Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας». Κατά πόσον ρεαλιστικό είναι τούτο το σενάριο;

– Όλοι εμείς πονούμε και πάσχουμε βαθιά από τον διχασμό της ορθόδοξης κοινότητας στη χώρα μας. Εντούτοις, η εκκλησιαστική ζωή διέπεται από δικούς τους νόμους, οι οποίοι θα πρέπει να είναι γνώμονας κατά τη διευθέτηση οιασδήποτε προβλημάτων ανακύπτουν. Η προσπάθεια εξετάσεως του ζητήματος συνενώσεως της Ουκρανικής Ορθόδοξου Εκκλησίας με την «Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας» απαιτεί όχι τόσο πολιτική ή ορθολογική προσέγγιση, όσο μια προσέγγιση εκκλησιαστική, ιεροκανονική και πνευματική.

Στην ορθόδοξη θεολογία και την εκκλησιαστική πράξη η συνένωση των Εκκλησιών δεν είναι μια πράξη διοικητικής φύσεως ή συγχώνευση οντοτήτων, αλλά η εξέλιξη σε αληθινή εν πνεύματι και αληθεία ενότητα, που εδράζεται επί της κοινωνίας στα Μυστήρια, της αποδοχής των κανονικών θεμελίων και της αμοιβαίας εν Χριστώ αγάπης.

Απαντώντας στο ερώτημα είναι σημαντικό να θέσουμε την απάντηση εντός του ορθού εκκλησιαστικού πλαισίου, διότι σε κοσμικές ακόμη και σε εκκλησιαστικές και δημοσιολογικές συζητήσεις δεν είναι σπάνιο να συγχέονται οι έννοιες, οι οποίες στην ορθόδοξη συνείδηση διαφέρουν καταρχήν. Στην Ορθοδοξία η συνένωση νοείται μόνον ως η αποκατάσταση της κανονικής και ευχαριστιακής ενότητας και όχι ως ένας συμβιβασμός μεταξύ των θρησκευτικών οντοτήτων και μια διοικητικού τύπου συγχώνευση οργανισμών. Η Εκκλησία δεν είναι μια συμβατική ένωση, αλλά το Σώμα του Χριστού, που βιώνει την χάρη του Αγίου Πνεύματος. Ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο είναι απαραίτητο να πούμε το εξής: η ένωση είναι εφικτή μόνον επί κανονικής βάσεως. Η ιστορία της Εκκλησίας αποδεικνύει ότι κάθε πραγματική επανένωση γινόταν μέσα από την επαναφορά στην κανονική κοινωνία, την αποκατάσταση της αποστολικής διαδοχής καθώς και την μετάνοια για τις εκκλησιαστικές διαιρέσεις και παρανομίες. Χωρίς αυτά πρόκειται μόνον περί εξωτερικής συμφωνίας και όχι περί εκκλησιαστικής ενότητας.

Εξ ιεροκανονικής απόψεως της Ορθόδοξου Εκκλησίας η «Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας» προέκυψε εκτός της κανονικής τάξεως, άνευ της αποστολικής διαδοχής και εκ των προκαταδικασθεισών σχισματικών δομών. Θα ήθελα για άλλη μια φορά να υπενθυμίσω ότι μέχρι το 2018 οι λεγόμενες «Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία του Πατριαρχείου Κιέβου» και «Ουκρανική Αυτοκέφαλος Εκκλησία» οι οποίες μετά τη συνένωση συγκρότησαν την «Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας» θεωρούνταν σχισματικές από όλες τις κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες, του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως μηδέ εξαιρουμένου. Δεν υπήρξε ουδεμία ενέργεια που να ακολουθεί το κανονικό δίκαιο της Ορθόδοξου Εκκλησίας και να είναι συμβατή με το πνεύμα και την παράδοση επαναφοράς των σχισματικών στους κόλπους της Εκκλησίας. Πραγματοποιήθηκε η νομιμοποίηση και όχι η θεραπεία του σχίσματος. Επομένως, δεν είναι ορθό από αυστηρά ορθόδοξη σκοπιά να κάνουμε λόγο για τη «συνένωση των δύο Εκκλησιών», διότι δεν μπορεί η Εκκλησία να ενωθεί με εκείνους οι οποίοι τελούν εκτός της ιεροκανονικής και μυστηριακής της υπάρξεως.

Άρα, υπό τη μορφή, υπό την οποία αυτή η συνένωση συζητείται καμιά φορά από τα ΜΜΕ, δηλαδή ως συμβιβασμός ή αμοιβαία αναγνώριση χωρίς να προηγείται η κανονική διευθέτηση του προβλήματος, ένα τέτοιο σενάριο είναι μη βιώσιμο και απαράδεκτο για την Ορθόδοξη Εκκλησία. Προσκρούει στις ίδιες τις αρχές του εκκλησιαστικού γίγνεσθαι και εξαφανίζει την έννοια της χάριτος, των Μυστηρίων και της αποστολικής διαδοχής.

Να τονίσω για άλλη μια φορά: επιθυμούμε και προσευχόμαστε προκειμένου να είναι μια η Εκκλησία εντός της χώρας μας, αλλά εκείνη η Εκκλησία, η οποία ιδρύθηκε από τον Σωτήρα Χριστό, για την οποία η εντολή της αγάπης αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο και οι κανονικές αρχές βασικό εργαλείο διευθέτησης τόσο των απλών, όσο και των περίπλοκων ζητημάτων.

– Λειτουργεί στην Ουκρανία η Εξαρχία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Έχει κύρος και επιρροή; Μήπως θα μπορούσε να αναδειχθεί κέντρο που θα συνενώσει τους ορθόδοξους ιεράρχες και πιστούς, οι οποίοι επ’ ουδενί δεν θα επιθυμήσουν να ενταχθούν στην «Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας»; Κατά πόσον είναι ρεαλιστική η αποκατάσταση της κοινωνίας μεταξύ της Ουκρανικής Ορθόδοξου Εκκλησίας και του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως;

– Κατ’ αρχάς οφείλουμε να προσδιορίσουμε μια θεμελιώδη αρχή: υπάρχει στην Ουκρανία η μόνη και μοναδική κανονική Ορθόδοξη Εκκλησία, δηλαδή η Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία. Αυτή είναι που έχει τη συνεχή αποστολική διαδοχή, την κανονική ιεραρχία, το πλήρωμα της μυστηριακής ζωής και τις ιστορικές ρίζες στη ζωή του ορθόδοξου λαού της Ουκρανίας. Υπ’ αυτήν την έννοια μόνον η Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία είναι σε θέση πραγματικά να ενώσει τους πιστούς όχι διοικητικά, αλλά ευχαριστιακά, εν Χριστώ και εν χάριτι του Αγίου Πνεύματος.

Όσον δε αφορά την εν Ουκρανία Εξαρχία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, δεν έχει επιρροή και κύρος, ούτε αποτελεί αυτοτελή δομή. Η λειτουργία της έχει μάλλον επικουρικό και αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα. Επομένως, η ιδέα ότι η Εξαρχία μπορεί να αναδειχθεί σε κάποιο εναλλακτικό «κέντρο συνένωσης» για τους ορθόδοξους ιεράρχες και πιστούς, οι οποίοι δεν δέχονται την «Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας» δεν συνάδει με την ορθόδοξη εκκλησιολογία. Στην Ορθοδοξία δεν είναι η δομή καθεαυτή η οποία ενώνει, ούτε η δικαιοδοσία, αλλά η ιδιότητα του μέλους της κανονικής Εκκλησίας, όπου φυλάσσεται η αποστολική πίστη, οι ιεροί κανόνες και η ευχαριστιακή ενότητα. Εκτός τούτου κανένα νέο «κέντρο» δεν μπορεί να δημιουργηθεί.

Σχετικά με το ενδεχόμενο της αποκαταστάσεως της κοινωνίας μεταξύ της Ουκρανικής Ορθόδοξου Εκκλησίας και του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως δύναμαι να πω ότι κατ’ αρχήν η Εκκλησία πάντοτε κινείται με την ελπίδα για ειρήνη και αποκατάσταση της κοινωνίας, διότι οι διχασμοί αποτελούν πληγές στο Σώμα του Χριστού. Όμως, μια τέτοια αποκατάσταση θα μπορούσε να είναι πραγματική μόνον βάσει της κανονικής αληθείας και όχι με την περιφρόνηση των υφισταμένων παραβιάσεων εκκλησιαστικής φύσεως. Η πραγματική αποκατάσταση της κοινωνίας είναι εφικτή

μόνον με την αναγνώριση της Ουκρανικής Ορθοδόξου Εκκλησίας ως μόνης κανονικής Εκκλησίας στην Ουκρανία, με την άρση της υποστήριξης των σχισματικών οντοτήτων, με την επαναφορά στην πανεκκλησιαστική διευθέτηση ζητημάτων, που αφορούν όλο το πλήρωμα της Οικουμενικής Ορθοδοξίας. Άνευ αυτού οιοσδήποτε εξωτερικές μορφές «συνυπάρξεως» ή «εκ παραλλήλου κέντρων» δεν θα φέρουν την πραγματική ειρήνη εντός της Εκκλησίας.

– Πώς βλέπετε τη δηλωμένη άφιξη του Πάπα της Ρώμης στο Κίεβο; Θα οδηγήσει η εν δυνάμει επίσκεψη στην εντατικοποίηση των προσπαθειών για τον σχηματισμό ουνίας στην Ουκρανία;

– Απαντώντας στο ερώτημα που τέθηκε πρέπει μεταξύ άλλων να ληφθεί υπόψη και η θέση του ίδιου του Πάπα της Ρώμης, ο οποίος είχε επανηλειμμένως τονίσει ότι η ενδεχόμενη επίσκεψή του στο Κίεβο μπορεί να γίνει αποκλειστικά μεταπολεμικά και μετά την επικράτηση της ειρήνης. Υπό αυτή την έννοια λόγος γίνεται όχι περί πρακτικών κινήσεων του προσεχούς μέλλοντος, αλλά περί υποθετικής επισκέψεως την οποία ο ίδιος ο Πάπας βλέπει κατ' εξοχήν ως ανθρωπιστική και συμβολική, ως κίνηση υποστήριξης προς τον δεινοπαθούντα λαό και έκκληση για παύση της βίας.

Από την ορθόδοξη άποψη κάθε επίσκεψη του Προκαθημένου της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στο έδαφος της εκ παραδόσεως ορθοδόξου παρουσίας δεν μπορεί αναμφιβόλως να εκλαμβάνεται ουδέτερα, εφόσον η ιστορική πείρα αποδεικνύει ότι η προβληματική της ουνίας πάντοτε ήταν συνδεδεμένη με τον πόνο, τους διχασμούς και τις μεγάλες εκκλησιολογικές και θεολογικές αντιθέσεις. Η μνήμη τούτων παραμένει ζώσα και δεν γίνεται να παραμεληθεί.

Σημαντικό είναι επίσης να υπογραμμισθεί ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία ως θέση αρχής απορρίπτει την ουνία ως οδό προς την ενότητα, διότι η πραγματική ενότητα είναι εφικτή μόνον μέσα στην αλήθεια της πίστεως και όχι μέσα από την υποταγή μιας εκκλησιαστικής παραδόσεως στην άλλη. Τούτο ειπώθηκε επανειλημμένως και στο επίπεδο όλης της Εκκλησίας, συμπεριλαμβανομένου και του διαλόγου ορθοδόξων και ρωμαιοκαθολικών. Παρεμπιπτόντως, αυτή η προσέγγιση καταγράφηκε στην τελική δήλωση κατά τη συνάντηση στην Κούβα το 2016 μεταξύ του Αγιωτάτου Πατριάρχη Κυρίλλου και του Πάπα Φραγκίσκου. Η ενότητα δεν μπορεί να οικοδομείται με τη διάβρωση των δογμάτων και της εκκλησιολογίας. Η Εκκλησία καλείται να επαγρυπνεί και να διαφυλάσσει την πίστη χωρίς όμως να υποκύπτει στον φόβο και τις φήμες. Όπως διδάσκει ο Απόστολος: «Πάντα δὲ δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε» (Α΄ Θεσ. 5,21).

Σε τελική ανάλυση η τύχη της Ορθοδοξίας στην Ουκρανία δεν διευθετείται με εξωτερικές επισκέψεις και διπλωματικές κινήσεις, αλλά με την αφοσίωση στην Εκκλησία και τον Χριστό, με τη διαφύλαξη της ιεροκανονικής τάξεως και της ζωσής ζωής της χάριτος. Ακριβώς αυτά και όχι η ουνία υπό οιαδήποτε μορφή παραμένει η πραγματική οδό της Εκκλησίας.

Μια πηγή: <https://mospat.ru/gr/news/93896/>